

Суть та правова природа представництва за довіреністю

Вікторія Корольова

*к. ю. н., доцент, доцент кафедри державно-правових дисциплін,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна*

Вікторія Остимчук

*здобувачка вищої освіти ступеня бакалавр
спеціальність 081 «Право»,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна*

Питання щодо представництва інтересів особи за довіреністю набувають все більшої актуальності.

Положення про представництво містяться в нормах Цивільного кодексу (ЦК) (ст. ст. 237-250). У ЦК передбачено, що представництво, яке ґрунтується на договорі, може здійснюватись за довіреністю (ч. 1 ст. 244) [1]. Довіреність-це письмовий документ, який видається однією особою іншій особі для представництва перед третіми особами (ч. 3 ст. 244) [1]. Згідно із статтею 245 ЦК, форма довіреності повинна відповідати формі, в якій відповідно до закону має вчинятися правочин. Довіреність, що видається у порядку передоручення, підлягає нотаріальному посвідченню [1]. Форма довіреності може бути звичайною письмовою або письмовою нотаріальною. Нотаріально посвідчена довіреність вимагається на вчинення правочину, передбачених законом або домовленістю сторін. Будь-які правочини з нерухомістю (купівля-продаж, іпотека тощо) та інші договори, для яких є обов'язковою нотаріальна форма, повинні супроводжуватись видачею нотаріально посвідченої довіреності. При цьому довіреність від юридичної особи видається її органом чи іншою особою, уповноваженою на це установчими документами.

Відповідно до частини першої статті 42 Цивільного процесуального кодексу України, повноваження представників сторін та інших осіб, які беруть участь у справі, мають бути посвідчені, зокрема, довіреністю фізичної особи [2]. Довіреність фізичної особи повинна бути посвідчена нотаріально або посадовою особою організації, в якій довіритель працює, навчається, перебуває на службі, стаціонарному лікуванні чи за рішенням суду, або за місцем його проживання.

Статтею 58 Кодексу адміністративного судочинства передбачено, що довіреність фізичної особи на ведення справи в адміністративному суді посвідчується нотаріально або посадовою особою підприємства, установи, організації, в якій довіритель працює, навчається, перебуває на службі, стаціонарному лікуванні, чи за рішенням суду або за місцем його проживання (перебування) [3].

Також, згідно зі статтею 28 Господарського процесуального кодексу України громадяни можуть вести свої справи в господарському суді особисто або через представників, повноваження яких підтверджується виключно нотаріально посвідченою довіреністю [4].

Законом України «Про нотаріат» (ст. 58) передбачена можливість видачі

довіреності кількома особами [5].

Право на видачу спільної довіреності варто залишити учасникам спільної власності. Якщо відчужується об'єкт, що належить, як приклад, трьом співвласникам, і два з них хочуть уповноважити третього на продаж своїх часток у праві власності, при цьому ці два співвласники з'явилися до одного нотаріуса одночасно, то недоцільно пропонувати вчинити їм дві довіреності, оскільки воля таких осіб направлена саме на продаж одним представником усього об'єкта в цілому [6].

З метою уникнення технічних проблем у разі скасування спільної довіреності одним довірительом таку довіреність варто реєструвати в Єдиному реєстрі довіреностей окремо щодо кожного довірителя.

У правовій доктрині сформувалося два підходи до розуміння сутності довіреності. Відповідно до одного із них, довіреність виступає лише за засобом фіксації повноважень представника перед третім особами, формою його зовнішньої легітимації на вчинення правочину від імені особи, яку представляють, представнику.

Інший підхід ґрунтується на твердженні про те, що довіреність може адресуватись або представнику, або третій особі з однаковими наслідками, оскільки в кожному з цих випадків представник набуває повноваження, тобто легітимізується. У зв'язку з цим неправильно є точка зору, згідно з якою довіреність повинна адресуватись тільки представнику, помилковою є також думка, що довіреність необхідно направляти тільки третій особі, або одночасно представнику і третій особі [7].

Зміст представництва, як правовідношення, становлять сукупність суб'єктивних прав і обов'язків його сторін. Враховуючи те, що повноваження є суб'єктивним правом однієї особи здійснювати юридично значимі дії від імені іншої особи, то його слід визнати структурним елементом правовідносин представництва. Оскільки правовідносини вважаються такими тільки в сукупності усіх їх елементів, то підстави їх виникнення необхідно визнавати і одночасно підставами виникнення його структурних елементів, зокрема повноваження.

Статтею 247 ЦК встановлено, що строк довіреності встановлюється у довіреності [1]. Якщо строк довіреності не встановлений, вона зберігає чинність до припинення її дії. Строк довіреності, виданої в порядку передоручення, не може перевищувати строку основної довіреності, на підставі якої вона видана. Враховуючи це, відмова нотаріуса у посвідченні довіреності в порядку передоручення, якщо в основній довіреності не вказаний строк дії, вважається правомірною [6].

У ст. 248 ЦК вказані випадки щодо припинення представництва за довіреністю [1]. Слід звернути увагу, що у разі смерті особи, яка видала довіреність, представник зберігає своє повноваження за довіреністю для ведення невідкладних справ або таких дій, невиконання яких може призвести до виникнення збитків. З припиненням представництва за довіреністю втрачає

чинність передоручення, а представник зобов'язаний негайно повернути довіреність.

Права та обов'язки щодо третіх осіб, що виникли внаслідок вчинення правочину представником до того, як він довідався або міг довідатися про скасування довіреності, зберігають чинність для особи, яка видала довіреність, та її правонаступників. Це правило не застосовується, якщо третя особа знала або могла знати, що дія довіреності припинилася.

Нотаріус, завідувач державним нотаріальним архівом при одержанні заяви про скасування довіреності або передоручення робить про це відмітку на примірнику довіреності, що зберігається у справах нотаріуса, у державному нотаріальному архіві, і відмітку в реєстрі для реєстрації нотаріальних дій. Якщо особа, яка видала довіреність, подасть примірник довіреності, що є у неї, то напис про скасування довіреності або передоручення робиться і на цьому примірнику, після чого він разом із заявою додається до примірника, що зберігається у справах нотаріуса, в державному нотаріальному архіві [6].

Таким чином, довіреність, як односторонній правочин, припиняє свою дію, а документ (довіреність) втрачає свою юридичну силу.

Оскільки довіреність є одностороннім правочином, а також враховуючи положення статті 8 Закону України «Про нотаріат» щодо нотаріальної таємниці, документ (довіреність) може бути виданий лише особі, від імені якої вчинялася нотаріальна дія [5].

Відповідно до статті 100 Закону України «Про нотаріат», документи, які складено за кордоном з участю іноземних властей або які від них виходять, приймаються нотаріусами за умови їх легалізації органами Міністерства закордонних справ України [5]. Без легалізації такі документи приймаються нотаріусами у тих випадках, коли це передбачено законодавством України, міжнародними договорами, в яких бере участь Україна.

Підсумовуючи вищевикладене, можна зробити висновок, що довіреність можна розглядати у вузькому та широкому розумінні. У вузькому розумінні довіреність є письмовим документом, що фіксує повноваження представника. У свою чергу, широке розуміння поняття передбачає розуміння довіреності в процедурному контексті, а саме як правочину з видачі довіреності.

Ключові слова: правова природа; представництво; довіреність.

Список використаних джерел

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. Відомості Верховної Ради України. 2003. № 40-44. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
2. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 р. Відомості Верховної Ради України. 2004. № 40-41; № 42. Ст. 492.
3. Кодекс адміністративного судочинства України від 06.07.2005 р. Відомості Верховної Ради України. 2005. № 35-36; № 37. Ст. 446.
4. Господарський процесуальний кодекс України від 06.11.1991 р. Відомості Верховної Ради України. 1992. № 6. Ст. 56.

5. Про нотаріат: Закон України від 02.09.1993 р. Відомості Верховної Ради України.-1993.-№ 39.
6. Чуєва О. Д. Представництво в нотаріальній практиці. Актуальні питання посвідчення довіреності. URL: <http://yurradnik.com.ua/wp-content/uploads/2017/09/СЧуєва.pdf>
7. Саванець Л. М. Довіреність та договір доручення: порівняльно-правовий аналіз. URL: <http://dspace.wuni.edu.ua/bitstream/316497/41973/1/Саванець.pdf>